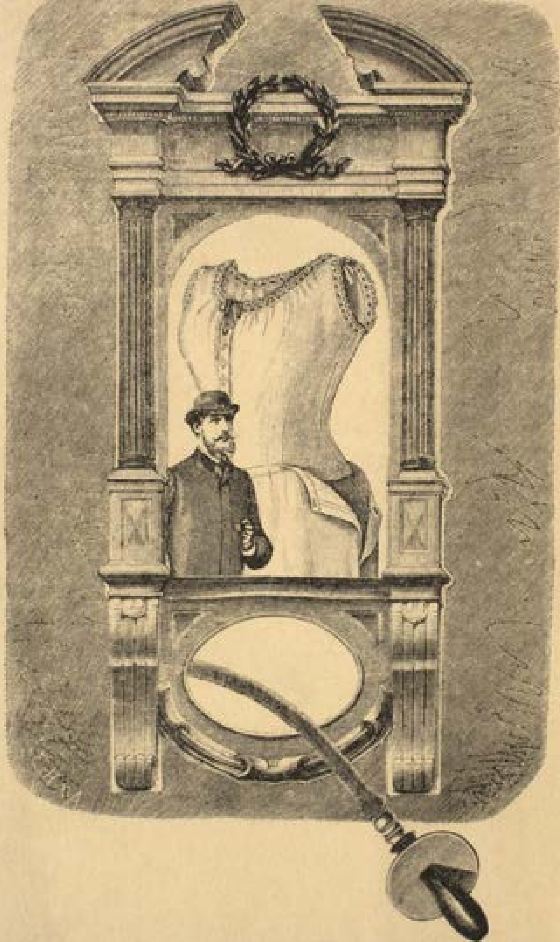

p. f. 1938

. . . vydal se jak hrdina za pravdami a posléze si ukořistil malou vyšňořenou lež. Jmenuje to svým manželstvím.

FRIEDRICH NIETZSCHE

B O H U S L A V   B R O U K

M a n ž e l s t v í

Sanatorium pro méněcenné

Autorův exemplář

Manželství dospívá dříve nebo později k těžkým krisím. Žár lásky, jestliže kdy vůbec vzplál, pomalu uhasíná, pouta manželská se stávají stále nesnesitelnější, a znechucení manželé si více méně vzájemně ztrpčují život. Erotická base manželství podléhá neúprosně postupem času naprosté zkáze a manželské soužití ztrácí tak jedno ze svých největších kouzel. O záchraně manželství před touto katastrofou, o opatřeních, prostředcích, které by uchovaly manželskému svazku provždy erotický půvab, snilo již mnoho lidí a jedním z nich je i holandský lékař Theodor Hendrik van de Velde.

Van de Velde pokládá v svém spise »Dokonalé manželství« obměny kohabitačních posic za jeden z hlavních prostředků, jímž by bylo možno zabezpečit trvalou erotickou náklonnost mezi manžely. Kdo rozumí jídlu, kdo nezapomíná na pomíjené umění gastronomické, jistě pochopí tuto Veldeovu domněnku, neboť si je dobře vědom, že vytříbenému jazyku nezáleží jen na změně potravy, nýbrž i na změně její úpravy. Je nepochybné, že i jednotvárná strava se může stát snesitelnou, dovede-li kuchař týž pokrm upravovat rozmanitými způsoby, zatím co by nám jej velmi brzy zprotivil, kdyby nám jej předkládal stále v téže úpravě. Změna v úpravě pokrmů je tedy

schopna zpříjemnit značně jednostrannou stravu, ale půvab změny pokrmu samého nikdy nenahradí, nevyváží. Přes všechny zázraky, které dovedou kuchaři provést i s nejvšednějšími potravinami, je nemožné, abychom se spokojili jedním pokrmem, a totéž jest nutno předvídat rovněž o Veldeových návodech k dosažení ideálního, dokonalého manželství.

Změnou kohabitačních posic lze snad vábnost manželských styků jistou měrou zvýšit a prodloužit, avšak nikoliv trvale udržet, uchovat. Kromě toho nelze pak nevidět, že Veldeovo úsilí o renaissanci manželství je přespříliš násilné, strojené, vyumělkované, takže by mohlo mít mnohdy zcela opačný účinek, než jaký Velde očekává. Veldeovy pokyny učinily by totiž z manželů kejklíře, kteří by se rafinovanými, ale nepoctivými a nestoudnými triky snažili zvábit znuděného partnera a po případě i sebe sama k hrám, o něž už dávno ztratili zájem; což by mělo nejspíše za následek jediné to, že by se rozcházeli s větším odporem, než jaký se usilovali přemoci. Strojenost, šalebné aranžování pohlavních styků by manžele asi od sebe jen víc a více odpuzovalo, neboť máloco dovede tak člověka rozezlít a deprimovat jako to, nechá-li se napálit nepoctivou reklamou. Tolik budiž řečeno v zásadě o ra-

dách van de Veldeových z hlediska psychologického. Pokud pak běží o kritiku obměňování posic po stránce tělesné, poznamenejme krátce, že střídání posic, užívání všemožných bizárních postojů při koitu, vyžaduje jistou tělesnou námahu, ba leckdy přímo akrobatický výkon, a jak známo, jsou přece manželé v době, kdy by změna posic měla být nejžádoucnější, obyčejně již usedlí a jsou rádi, mohou-li si své rozkoše odbýt co nejpohodlněji, ležíce.

Jediný jistý zisk, který by vyneslo uvedení Veldeových pokynů v život, bylo by asi pobavení, povyražení svobodných lidí nad směšnou, ne-li přímo trapnou námahou manželů o dosažení slastného sexuálního soužití. Kdybychom usilovali o manželské štěstí podle rad Veldeových, vycházely by totiž asi v novinách týdenní manželské »jídelníčky«, a je dosti možné, že by byly snad vydávány i obsažné odborné revue à la »Typ« s články, nadepsanými na příklad: »Jak upoutám trvale zákazníka«, »Rady, jak zvýšit odbyt«, »Dobrá reklama prodá i špatné zboží« a p. Při universitě byl by pak nejspíše založen ústav pro výzkum a vynalézání posic, v němž by zajisté co nejdříve některý kvalifikovaný odborník, ovšem teoretik, vyvzpomněl nové typy posic, o jakých se Veldeovi ani nesnilo, na příklad posice, vypomáhající si tělocvič-

ným nářadím: posice na hrazdě, bradlech, kruzích, kolovadle atd. Jak patrno vyvolaly by Veldeovy rady mnoho žertovných zjevů, avšak sotva by byly s to zploditi alespoň jedinou ukázku ideálního, dokonalého manželství, jak věří Velde.

Veldeovy návody k udržení manželského štěstí in rebus sexualibus jsou sice poctivě myšlené, ale marné, nesmyslné a jistě i pošetilé, neboť zaručeně lepších výsledků než pracnými synousiologickými metodami Veldeovými mohli bychom dosíci zcela prostým opatřením, třeba souložením potmě. Tma totiž neruší naše fantasie, nevnucuje nám, abychom si uvědomovali drsnou skutečnost, že ležíme v náručí svého každodenního partnera, takže si manželé při kohabitaci mohou nerušeně představovat, že je objímá na příklad Greta Garbo, jde-li o manžele, nebo třeba Rudolf Valentino, jde-li o manželky. Sebestrojenější akrobatická posice není s to udělat z nehezkého odporného partnera žádoucího krasavce, ale tma to zmůže. Ovšem nelze nepřiznat, že ani tento trik nemá valné působnosti.

Žádné, ani ty nejrafinovanější triky, ať již sui generis nebo odkoukané moderní obchodní reklamě, nemohou valně vzpružit, osvěžit manželský sexuální život. Jedno-

tvárnost manželských styků, třeba sebe více zpestřovaná veldeovskou akrobatikou a jinými šalebnostmi, nutně se nám jednoho dne nadobro zprotiví. Naše libido si resolutně vyžaduje změnu objektu. Sexuální život, násilně omezený na manželské lože, dříve nebo později bezpodmínečně uvadá. Změna je nutná — variatio delectat. Chceme-li regenerovat uhasínající pohlavní soužití manželů, musíme proto předně odstranit příčinu jeho zkázy, jeho neúprosného hubitele, to jest věrnost, bezpodmínečně vyžadovanou v manželství. Mají-li se manželé alespoň jakž takž trvale sexuálně stýkat, jest nutno zrušit přikázání věrnosti a pardonovat alespoň v minimální míře cizoložství.

Občasná nevěra působí blahodárně na manželské soužití již proto, že zabraňuje rychlému zprotivení domácích styků, neboť, jak známo, je možné, abychom milovali po celý život jedno jídlo jediné tehdy, když požíváme i jiná, byť i mnohem méně chutná. Sebelahodnější pokrm se nám v krátké době zprotiví, je-li nám podáván každodenně k obědu i večeři. Dále budiž přičteno na vrub blahodárných účinků nevěry i to, že nás zbavuje klamných ilusí o rozkoších, jež lze dosáhnout mimo manželské lože. Příkazem věrnosti k sobě na věky připoutaní manželé pojmou brzy pře-

svědčení, že s jiným partnerem by užili mnohem více, a toto přesvědčení bude kalit jejich spolužití, i když je jenom klamnou domněnkou, vyvěrající z neznalosti. Naproti tomu manželé, nabývající zkušenosti i mimo domov, poznají, že erotické a sexuální rozkoše nelze neomezeně stupňovat a že změnou partnera konec konců mnoho nezískají, a navrátí se v náruč svých legálních partnerů mnohem spokojenější, než když ji opouštěli. Dovede-li však přece cizoložný styk vzrušit manžele neskonale silněji než styk legální a dávají-li mu přednost v každém případě, i tehdy jsou-li nuceni se spokojit s partnerem mnohem nekvalitnějším, než je jejich zákonná polovice, jest to opět jen zjev vyvolaný nesmyslným příkazem věrnosti, neboť dochází na něj jen na základě starého osvědčeného přísloví, že zakázané ovoce chutná nejlépe, i kdyby bylo stokráte horší než ovoce dovolené požívat. Konečně vzhledem k tomu, že k nevěrnosti se pojí prospěšnost a k věrnosti škodlivost, neopomeňme uvést také to, že jediné nevěra umožňuje pohlavní soužití v jisté míře i mezi partnery, kteří si jsou vzájemně svrchovaně odporní, kdežto dodržovaná věrnost tomuto styku absolutně zabraňuje. Manželé, neostýchající se cizoložství, vyzbrojují se totiž vzrušujícími dojmy, kterými si mohou pak při domácím styku vypomoci, a tak jsou s to

vykonat skutek, k němuž by jinak jistě nenabrali sil.

Nevěra, jak zřejmo, je kořením manželství. Věrnost naproti tomu manželství jen rozleptává. Jestliže na příklad nevěra umožňuje v jisté míře pohlavní soužití manželů i za nejnepříhodnějších poměrů, absolutní věrnost je konec konců ve všech případech znemožňuje, neboť jednotvárnost legálních styků se jednoho dne manželům, kteří si odpírají cizoložství, nutně zprotiví a to tou měrou, že raději se oddají celibátu, než aby se marně pokoušeli dosíci tělesných rozkoší stykem s partnerem, kterého si pro vždy zhnusili. Celibát je rozhodně těžce snesitelný, avšak manželský styk, neníli pro něj vzpruhy mimo domov, je ještě nepříjemnější. Celibát nás totiž jenom odlučuje od příjemných, slastných věcí, kdežto manželství nás kromě toho ještě nutí k věcem nepříjemným.

I když lze manželství připuštěním nevěry učinit snesitelné, přece jenom v něm bude náš sexuální život stále oklešťován a utlačován. Manželství, přese všechny možné reformy, nebude nikdy vhodnou, natož ideální formou pro naše pohlavní ukájení. Pohlížíme-li na manželství jednostranně jako na pouhou organisaci lidských sexuálních styků, jest to instituce krajně nepřirozená a

nesmyslná, již není třeba reformovat, nýbrž na věky zatratit, zrušit. Odstranit instituci manželskou, instituci rodiny bylo by však v dnešní společnosti nerozumné, jelikož její hlavní význam netkví v organisaci pohlavního života, nýbrž ve funkcích sociálně ekonomických — vzhledem k nimž je v dnešní společnosti manželství, respektive rodina velmi účelným, racionálním zřízením. Podstatný pravý význam a smysl manželství jest plodit, vychovávat a materiálně zabezpečovat děti. Manželství je stroj na děti, stroj na nové generace, který nejlépe vyhovuje sociálně ekonomické struktuře naší doby. Jest to stroj, který pracuje pro společnost na náklad jednotlivců-manželů, a způsob jak jej mohou užívat a užívají manželé zároveň i k svým soukromým potřebám a zábavám, je společnosti v podstatě lhostejný. Na soukromé funkci manželství je společnost interesována jen potud, pokud jí jest zabezpečována nerušená sociální funkce manželství a posilována záliba uzavírat sňatky, záliba konstruovat stroje na děti. Rozkošnický, eroticko-sexuální nátěr manželství je dobrou vějičkou, jíž se poměrně snadno dají lidé získati k závazkům, jejichž tíhu pocítí až později.

Propagovat manželství jako záležitost lásky, jako ideál eroticko-sexuálního života

má sice velký význam pro kapitalistickou společnost, ale je nepochopitelné, jestliže takto pojímají a vykládají svazek manželský především naši pokrokáři. Manželství je přece v podstatě stroj na děti a nic víc. Bylo stvořeno jen v zájmu a pro účely třídní společnosti a nikoliv v zájmu spojujících se individuí. Vykládá-li se proto dnes manželství opačně, jest to nutno považovat za pouhý nepoctivý reklamní trik. Když ptáčka lapají, pěkně mu zpívají. S láskou nemá manželství nic společného a nabádají-li nás paradoxně právě pokrokáři uzavírat sňatky z lásky, je to pokrytectví, hanebnost, právě jako kdyby nám elektrotechnikové radili, abychom si pořídili elektrické vedení k petrolejové lampě. Láska nepotřebuje úředního ověření ani právního uspořádání. Z lásky se není nutno, ba ani radno ženit. Manželství se nesrovnává s požadavky našeho libida. Jest to instituce zcela racionalistická, zřízená jenom pro účely sociální a ekonomické, a nevhodná pro vrtkavé irracionální sklony našich erotických a sexuálních tužeb. Proto, uzavře-li někdo sňatek z lásky, je pravděpodobné, že se dožije trapného zklamání.

Chceme-li se vhodně oženit nebo vdát, je třeba, abychom si uvědomili pravý účel a smysl manželství, a s tímto zřetelem si vy-

brali i svého partnera. Z tohoto hlediska nezáleží na tom, zda lidé, uzavírající manželství, se horoucně milují, nýbrž především na tom, zda jsou co nejschopnější zplodit, vychovávat a hmotně zabezpečit zdárné potomstvo, zda manželka je zdravá, lehkého rození schopná, hospodárná, pečlivá o výchovu dětí a pokud možno zámožná, a zda manžel je pracovitý, šetrný člověk, schopný co nejlépe rodinu hmotně zaopatřit. Manželství má eminentně ekonomický a sociální smysl, a proto k jeho uzavření je nutná řádná rozumová úvaha a nikoli snad nějaké bláhové, romantické citové vzplanutí. Manželství není nezávažnou soukromnou záležitostí, věcí osobního rozmaru, již bychom neměli možnost objektivně kritisovat. Uzavírání sňatků se nikterak nevymyká rozumové kritice, neboť manželství je vysoce racionálním zřízením, jemuž irracionální vzezření přikládají, ať již z naivity nebo záludnosti, jen naši pokrokáři. Právě tak jako jest třeba pečlivé rozumové úvahy při výběru obchodního společníka, tak jest třeba racionálně uvažovat i při volbě partnera pro manželství. Osobité, individuální záliby a požadavky nechť v tomto případě ustupují postulátům racionálním, ekonomickým a sociálním. Romantické sňatky, sňatky uzavírané pouze z lásky jsou nesmyslným a zbytečným dobrodružstvím, dětinským,

rozumného člověka nedůstojným pokoušením osudu.

Čtenáře snad pojme obava, že odkrytí pravé podstaty manželství by mohlo poškodit zájmy společnosti, neboť kdyby lidé neměli klamné iluse o eroticko-sexuálním kouzlu manželství — lze předpokládat, že mnoho z nich by se neodhodlalo vstoupit ve stav manželský. Tyto obavy jsou však nezávažné, protože škody, které by snad mohly vzniknout společnosti tím, že by lidé postřehli pravý účel manželství, byly by naprosto nepatrné oproti škodám, které dnes společnosti, jakož i jednotlivcům vzcházejí z nerozumných romantických sňatků. Konečně není se vůbec nutno obávat, že manželství zbavené svůdné rozkošnické vábnosti by nebylo lákavé, neboť přes svůj racionální význam chová ještě dostatečně působivá kouzla pro egoistické zájmy a potřeby jednotlivcovy, takže i když lidi připravíme o iluse, které si činí o eroticko-sexuálním štěstí manželském, budou mít dostatečné osobní důvody k uzavírání sňatků, aniž by se cítili nuceni vstupovat ve stav manželský jen z důvodů etických, pro zájmy společnosti. Nebude-li lidi lákat k sňatku láska, bude je k němu vybízet nemenší měrou touha po potomstvu, neboť na rozplozování má člověk zájmy osobní. Plození dětí není skutkem

mravním, altruistickým, nýbrž především skutkem egoistickým, i když si tím člověk uvalí na sebe těžké starosti. Ovšem, i kdyby nebylo ani tohoto svůdného důvodu, zůstane manželství samo o sobě ještě dostatečně vábným zřízením, aby lákalo lidi k sňatku.

Sňatkem, zákonně ověřeným a navždy zpečetěným svazkem manželským, dokazuje malý, všední člověk, že přece není tak nicotný a ubohý, aby nestál za povšimnutí. Prostým získáním legálního partnera vzrůstá jeho sebevědomí. Získal totiž někoho, kdo s ním bude sdílet všechny osudy, někoho, koho přece jen dovedl zaujmout a přivábit. Teprve sňatkem se přesvědčuje, že opravdu našel osobu, která jím nepohrdá, která si jej váží a jejíž podiv k němu byl myšlen vážně a neměl jen za účel umožnit si s ním chvilkové pohrávání. U prostých lidí je nutno pohlížet na manželství jak na jejich chef d'oeuvre, na jeden z jejich největších životních úspěchů, osvědčení jejich životní zdatnosti, neboť se cítí manželstvím povýšeni nad spousty svobodných lidí, jež považují za ubohé bezzemky, kteří nedovedli k sobě nikoho připoutat. Svobodní lidé jsou na světě opuštěni, kdežto manželé, byť by byli i nejnicotnějšími tvory, táhnou se životem vždy v páru, a dvě nuly jsou přece vždy víc než jedna

nula. Čím dokonalejšího, významnějšího partnera sňatkem získávají, tím více vzrůstá jejich sebevědomí, pocit superiority. Skvělý sňatek je mnoha lidem životním ideálem a dosáhnou-li ho, jest jejich životní úsilí dovršeno. Leckteří lidé povyšují se nad druhé pouze proto, že jsou manželkami toho a toho muže, respektive manžely té a té ženy.

Jak zřejmo, má-li po této osobní stránce manželství vyhovovat, jest nutno, aby partner byl zvolen jen po zralé rozumové úvaze, aby si lidé volili za své manželské partnery osoby, těšící se pokud možná největší vážnosti a úctě, partnery krásné, vysoko společensky postavené, bohaté, slavné atd., partnery, o nichž lidé předpokládají, že jsou co nejnedostupnější. Jinak, jestliže si zvolí za partnera osobu v žádném směru nevynikající, bude pro ně manželství špatným lékem jejich méněcennosti. Ba naopak, nebude-li jejich manželská volba považována za šťastnou, bude se na ně pohlížet svrchu jako na nezdatné jedince a jejich pocit méněcennosti bude jen rozněcován namísto hojen. Jak vidno, je třeba partnera nejen z hlediska ekonomického a sociálního, nýbrž i z hlediska soukromého, osobního volit čistě racionálně. Volba, podléhající individuálním, irracionálním choutkám, může vésti k manželství neuspo-

kojujícímu ani zájmy společnosti, ani zájmy jednotlivce, a když prvotní erotické napětí mezi manžely poklesne, vymizí, stane se manželství jen trýznivým nesmyslným svazkem.

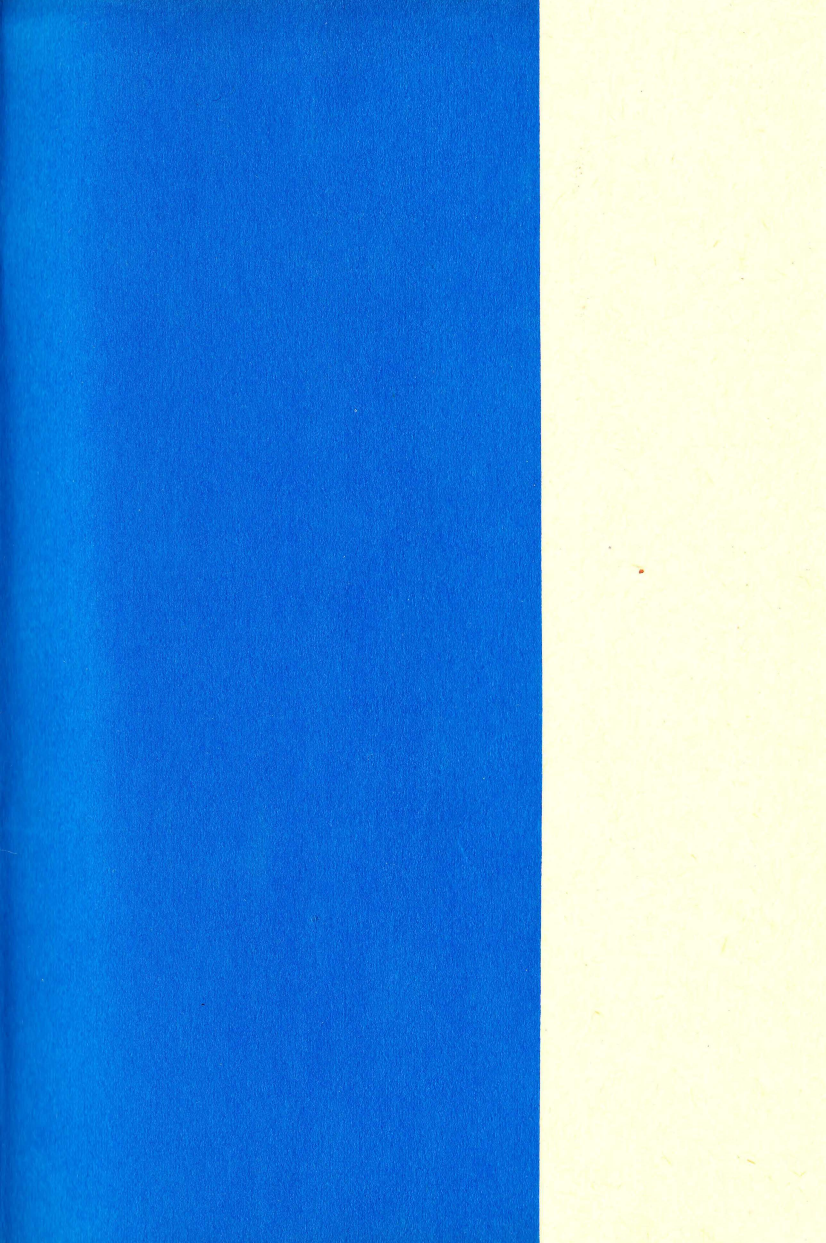
Nakonec zbývá se nám ještě zmínit o osobním zájmu na manželství, vzbuzovaném touhou zplodit potomstvo. Zájem, jejž mají jednotlivci na zplození dětí, může být především ekonomický. Považme, co by lidé na stará kolena dělali, kdyby bývali nezplodili zdárné potomky. Nejspíše by zemřeli hlady. Děti jsou primitivním, ale přirozeným pensijním pojištěním. Peníze, vynaložené rodiči na děti, vrací se v stáří rodičům zase ve způsobě výživy, kterou jim děti poskytují. Rodiče plodí a vychovávají děti, aby se měl kdo o ně v stáří starat. V mnohých případech je toto zajištění výhodnější než placení pensijního pojištění, neboť jest tu možnost výhry. Pensista dostane jen tak velkou pensi, na jakou si přispíval, kdežto chudí rodiče, jestliže jejich děti zbohatnou, dostanou od dětí mnohem větší požitky než jaké by jim příslušely vzhledem ke kapitálu, na ně investovanému. Dnes arciť pozbývají děti obecně tohoto významu, jelikož většina lidí je pro stáří zabezpečena řádným pensijním pojištěním. Avšak, i když dnes z hlediska ekonomického jsou děti vesměs je-

nom břemenem, existuje ještě mocný osobní egoistický popud k založení rodiny. V dětech jsou totiž rodičové nesmrtelní. Právě tak jako si zajišťují filosofové, spisovatelé, básníci, umělci, státníci, vojevůdcové atd. nesmrtelnost svými díly, tak se snaží všední, prostí lidé zajistiti si nesmrtelnost dětmi, zplozením potomstva. Zplození dětí je nejprostší, ano přímo živočišnou cestou k získání nesmrtelnosti. Sláva velkých postav našich dějin nepadá jen na jejich potomky, nýbrž i na jejich předky. Mnozí nicotní lidé by žasli, kdyby vstali z mrtvých, jakou nesmrtelnou slávu jim získali slavní potomci. Žasli by, že, aniž o to měli přímých zásluh, jsou mnohem slavnější než lidé, kteří se celý život lopotili o trochu uznání. Zplodit potomstvo skýtá lidem, jak zřejmo, velké naděje na posmrtnou slávu, jestliže sami nejsou s to se jí domoci. Proto nejspíše také i mnozí lidé tvůrčí — spisovatelé, básníci, umělci, vědci atd. zakládají rodiny, neboť nedomohou-li se slávy, nesmrtelnosti sami, zbývá jim ještě naděje, že jim k ní dopomohou jejich potomci. Bylo by opravdu velmi rozumné, kdyby každý člověk, který si není jist, že vlastní prací dosáhne v životě dostatečných úspěchů, zplodil několik dětí, a tím více, čím si je nejistější. Konečně nedotáhnou-li to ani potomci dále, než jejich rodičové, zbývá rodičům stále ještě naděje,

že alespoň někdo, alespoň jejich pozůstalé děti budou na ně po smrti vzpomínat a jejich památku uctívat.

Ovšem děti neskýtají jen potěchy posmrtné. I za života se z nich rodičové radují, neboť jsou dětmi zbožňováni a milováni. V rodinném kruhu jsou rodiče pány, těší se bezmezné vážnosti a úctě, i když v životě, mimo svůj domov jsou největšími ubožáky a hňupy, s nimiž se rozumný člověk štítí ztratit slovo. Jsou suverenními pány nad svými dětmi, poroučí jim, napomínají je, radí jim, zatím co třeba v povolání jsou nuceni sami bezvýhradně poslouchat i nejposlednějšího úředníčka. Rodina skýtá rodičům to, čeho v životě jinak nedosahují. Dává jim pocit důležitosti, vážnosti a moci. Rodinné ovzduší utěšuje jejich zhrzené životní touhy. Jest to tedy především úcta k rodičům, která udržuje v chodu nejdůležitější stroj lidské společnosti, manželství, stroj na děti. Nebýti úcty dětí k rodičům, nenajdete člověka, který by toužil se rozplozovat. Z důvodů čistě altruistických, etických, pro pouhé udržení lidského plemene nebude zplozen ani jeden potomek. Mějme vždy na paměti, že lidé uzavírají manželství a plodí děti jediné proto, že manželství — stroj na děti — je nejlepším lékem pocitu méněcennosti.

Bohuslav Brouk:
Manželství — sanatorium pro méněcenné.
Obálka a typografická úprava od Toyen.
Knihtiskárna Bratří Římsové v Blatné.
Jako soukromý tisk k Novému roku 1938
vydal autor.

A vůbec tenhle Brouk!
F. X. ŠALDA

PATOLOGIE ŽIVOTNÍ ZDATNOSTI

Nejnovější spis Bohuslava Brouka zevrubně se obírající problémem spojitosti geniality a šílenství. Vydal Alois Srdce v Praze. Stran 219, brož. 30 Kč, váz. 45 Kč

HLASY TISKU

Kniha plná nehoráznosti... Výlet pana Brouka do vědy... Brouk je nejen nevědecký, ale i pavědecký... Takto nevážně se knihy psáti nemají, zejména ne o takovém vážném a právě v dnešní době důležitém thematu.
HALO NOVINY (19. XI. 1937)

Vskutku je to školsky a pracně sestavená kompilace ze všech možných autorů, místy až naivní dílo, v němž marně pátráte po naléhavém obsahu...
ROZHLEDY (4. XI. 1937)

Autor tu netvrdí nic sensačního a protichůdného, naopak si vzal za úkol vyvrátit jednu sensační psychologickou teorii, a to Lombrosovo slučování geniality a šílenství.
PRÁVO LIDU (17. XI. 1937)

Na základě teorie veronského žida Lombrosa o přímém vztahu mezi genialitou a šílenstvím rozvádí Brouk tyto famósní názory v závěr, že šílenství je principem talentu, geniality a dává chut k práci.
LIDOVÉ LISTY, dbalé rasy (30. X. 1937)